

A KIS ÚT

Egy levélből: „Nem bírok a kisfiammal; igaz, eleinte egy kicsit elkényeztettem, de nem gondoltam, hogy ez lesz belőle: türelmetlen, követelőző, túlérzékeny, úgy viselkedik, mint egy császár” ...

Császár? Általában ritkul ez a szó, mert ritkúlnak azok is, akik viselik, vagy viselnék. Van ebben a folyamatban valami történelmi törvényszerűség, a fejlődésnek irgalmatlan következetessége, a szerepét már be nem töltő, irányító hatalom elhanyaglása, a célszerűbet kereső ember önrendelkezésének küzdelme és győzelme.

Igen. A császárok fogytán fognak, a királyok leteszik a jogart, vagy elveszik tőlük, a trón a múzeumba kerül s ha valaki kipróbálja, úgy találja: nem is olyan kényelmes az ülés benne.

Ófelsége tehát nyugalomba megy, megszűnik zsarnoknak lenni, elkölti a saját képére vert aranyakat s unokája már filmszínész vagy bányamérnök, egyszerűen ember a hatalom minden betege nélkül.

Az ember azonban furcsa teremtmény, mert kihúzva fejét az egyik járómból, körülnéz s sürgősen keres másikat, hogy az igát tovább húzhassa. Elfelejtí, hogy a szuverénnel mindig baj volt és elfelejtí, hogy az egy-két jóságos mellett mennyi volt a kegyetlen zsarnok, kényúr, terhe mindenkinek, környezetének, családjának, sőt önmagának is. Igen, az ember sok apró trónt épít a régi helyett, új zsarnokokat nevel s az »Ófelsége« címet, rangot, hatalmat ráruház egy új szuverénre: a Gyermekre.

A Gyermekek nem akarja ezt. A Gyermekek: gyermek akar maradni, de az ember, a szülő nem engedi. A szülő bebizonyítja, hogy gyermeke igenis csoda, igenis egyedülvaló, legszebb, legjobb, legokosabb, a legelevenebb: Leg, egyszerűen: Császár. Otthonának egyeduralko-

dója, kényura, sőt »istene«, hiszen: »imádják.«

És a Gyermekek megszokja ezt a kényszerű állapotot, sőt, meg is kedveli, hiszen kényelmes és mulatságos. Körülötte fordul meg az otthon, érte van minden, neki dolgoznak, sütnék, főznek, vásárolnak, áznak, fáznak, koplálnak és még csak azt sem kell mondani: köszönöm, hiszen boldogok, ha elfogadja. A Gyermekek aztán — hiszen gyermekek — elveszti a mértéket, összekavarodik benne az enyém és tied, a szabad és nem szabad fogalma, a tisztesség és ocsmányság érzése, a kötelesség és a naplopás törvénye és törvénytelenége. Mind-egy: ő Császár.

Nagy baj ez a családra — sok keserű bánat és önvád kiapadhatatlan forrása — de még nagyobb baj a Gyermekre, aki az ovodában és végig az életben hasonló Császárokkal találkozik és a Császárok sose szerették egymást. Ezek a Császárok azt hitték eddig, hogy egyedül vannak, kizárólagos jogokkal és most kiderült, hogy rengeteg Császár van, hasonló joggal és hasonló hitben. Ez az áldatlan kinövés azonban lecsiszolódna a gyermekek között és lecsiszolódna az iskolában, az életben, ha a szülők és a távoli, rendszeren gyermektelen »gyermekimádók« hagynák. De nem hagyják. A gyermek már magához térne a gyilkos bódulatból és egészségesen alkalmazkodna környezetéhez, kötelességeihez, ami alapja lesz később a munkafegyelmeknek, a közösséggel, a családdal, a nemzettel szemben jelentkező kötelességeinek, de a szülő és az imádók újra és újra bebizonyítják, hogy a tanító hülye és igazságtal-

lan, a rendőr goromba és ostoba, a villamoskalauz okvetetlenkedő számár, a Közért kiszolgáló hanyag és lelkiismeretlen, a házmester durva pokróc, mert kötelességszerűen figyelmezteti Ófelségét, hogy tanuljon, hogy ne rohanjon bele a piros lámpába, hogy ne ugráljon a villamosra, hogy ne egye meg felét a felvágottnak és ne a most felmosott lépcsőházba verje le a havas, sáros lábát, hanem a lábtörőn.

Ezek a szerencsétlenek nem veszik észre, hogy egy Császárt figyelmeztetnek s a Császár — ez természetes — goromba. A Császár — ha arra kerül a sor — el tud szaladni, és visszakiabálni dolgokat, amelyek semmiféle szótárban nem találhatóak, amelyekért otthon még dicséretet is kap, mert lát-szik, hogy a Császárból »dörzsölt vagány« lesz, aki megáll a lábán, ha ugyan időközben ezt a lábat le nem vágja a villamos, amiért — természetesen — a kalauz a hibás és a vezető is.

A gyermek aztán felnő és a szülő már nem »imádja« annyira, mert zokon veszi, hogy a Császár ragaszkodik a trónhoz és környezetét erre szóval, esetleg tettel figyelmezteti is. A szülő természetesen megmaradhat az imádás állapotában, az állam fegyelme, a munka gépezete, s a törvények egyenlősége

azonban nem túri Ófelsége egyéni kilengéseit és nem veszi figyelembe azokat a külön törvényeket, amelyek a szerencsétlen gyermekbe belecsontosodtak.

Erre gondolj, szülő és embertársam, ha szereteted erre a gyilkos vagányra fut és inkább gyermeked sirjon most öt percig, mint később te — életed végéig. Te vagy a felnőtt, a vezető és csak rajtad múlik, hogy gyermeked felnézzen rád mindvégig, vagy le, amint értelme kinyilik és keserűen vágja szemedbe, hogy talmicsászsárság hazug trónjára ültetted, holott tudnod kellett volna, hogy a császárok kora lejárt.

Nézz körül embertársam az utcán, a villamosban, a tereken és mindenütt, ahol a jövő emberpalántái felnőnek és feltétlenül meg kell, hogy kérdezd magadtól: mi lesz velük a kényurak ilyen tömeges kitenyésztésén, de mi lesz magukkal a Császárokkal, akik boldog gyermekek, tudósok, mérnökök, művészek, általában kiváló dolgozók akarnak lenni, de nem engedték őket és felnöve a meg nem értettség és állandó sértődöttség állapotában tengnek-lengnek a világban, ami érthető is, hiszen nagyon kevés Császárból lesz hirneves sarkutató, vagy boldog villanyserelő.

(Fekete István)